

FOR
VELFERDS
STATEN

2. august 2014

Avdemokratisering av det offentlige

Asbjørn Wahl
Daglig leder

Nordisk Folkeriksdag - København

FOR
VELFERDS
STATEN

Dette skal jeg snakke om

- Mange signaler tyder på en avdemokratisering
- Hvordan foregår denne avdemokratiseringen?
- Hvorfor skjer det – hva er drivkreftene?
- Hva er effektene, konsekvensene og farene?
- Forsøk på å trekke noen konklusjoner

FOR
VELFERDS
STATEN

Demokratiets fremvekst

- Et spørsmål om makt over samfunnsutviklingen
- Allmenn stemmerett ble en avgjørende milepel
- Fag- og arbeiderbevegelsen og andre folkelige bevegelser kjempet frem reformene (velferdsstaten)
- Vårt parlamentariske, liberale demokrati stanset imidlertid utenfor selskapenes hovedkontorer
- Full demokratisk styring og kontroll forutsetter med andre ord offentlig eierskap og drift

FOR
VELFERDS
STATEN

Den norske maktutredningen

En hovedkonklusjon i den norske *maktutredningen* av 2003 var at demokratiet er svekket til fordel for økt markedsrett og økende rettsliggjøring.

«Samlet sett er mer makt overført til organer og aktører som ikke står til politisk ansvar og ikke kan kastes i valg.»

FOR
VELFERDS
STATEN

Rødgrønn erkjennelse i Norge

«Folkestyret er under press. Beslutninger overføres i økende grad til aktørene i markedene, til kapitalsterke privatpersoner, organisasjoner, byråkrater og andre som ikke står til ansvar overfor folket i valg. Dette fører til sviktende tillit, avmakt og mindre engasjement og deltakelse i samfunnsspørsmål hos folk flest.»

(Den rødgrønne regjeringserklæringen i Norge, 2005)

FOR
VELFERDS
STATEN

Slik svekkes demokratiet

- Tre viktige utviklingstrekk bidrar til å svekke og undergrave demokratiet i samfunnet:
- Politisk tilbaketrekning (frivillig abdikasjon) gjennom avregulering og privatisering
- Politisk avskjæring gjennom organisasjons- og ledelsesformer i det offentlige (NPM)
- Politisk omgåelse gjennom overnasjonale avtaler og institusjoner (eksempel: TTIP, TISA)

FOR
VELFERDS
STATEN

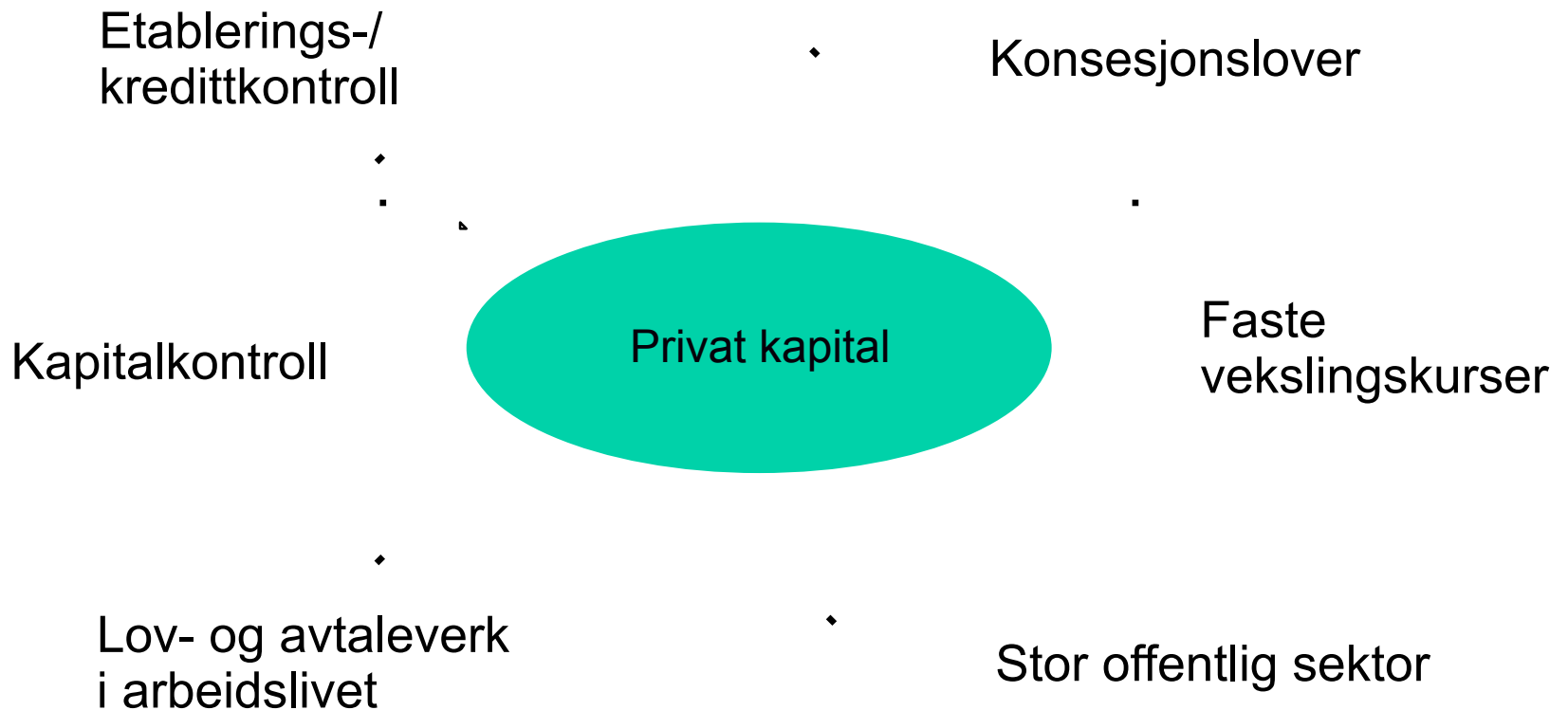
Avregulering og privatisering

- Mange reguleringer er innført som resultat av faglig og sosial kamp for å beskytte arbeidstakere, kvinner, barn og miljøet mot frimarkedskapitalismens eksesser.
- Svært mange av de store sosiale framstegene vi opplevde i velferdsstatens storhetstid ble nettopp gjennomført gjennom politiske reguleringer – samt gjennom økt offentlig eierskap.
- Avregulering og privatisering virker motsatt - beslutninger overføres fra politikken til markedet.

FOR
VELFERDS
STATEN

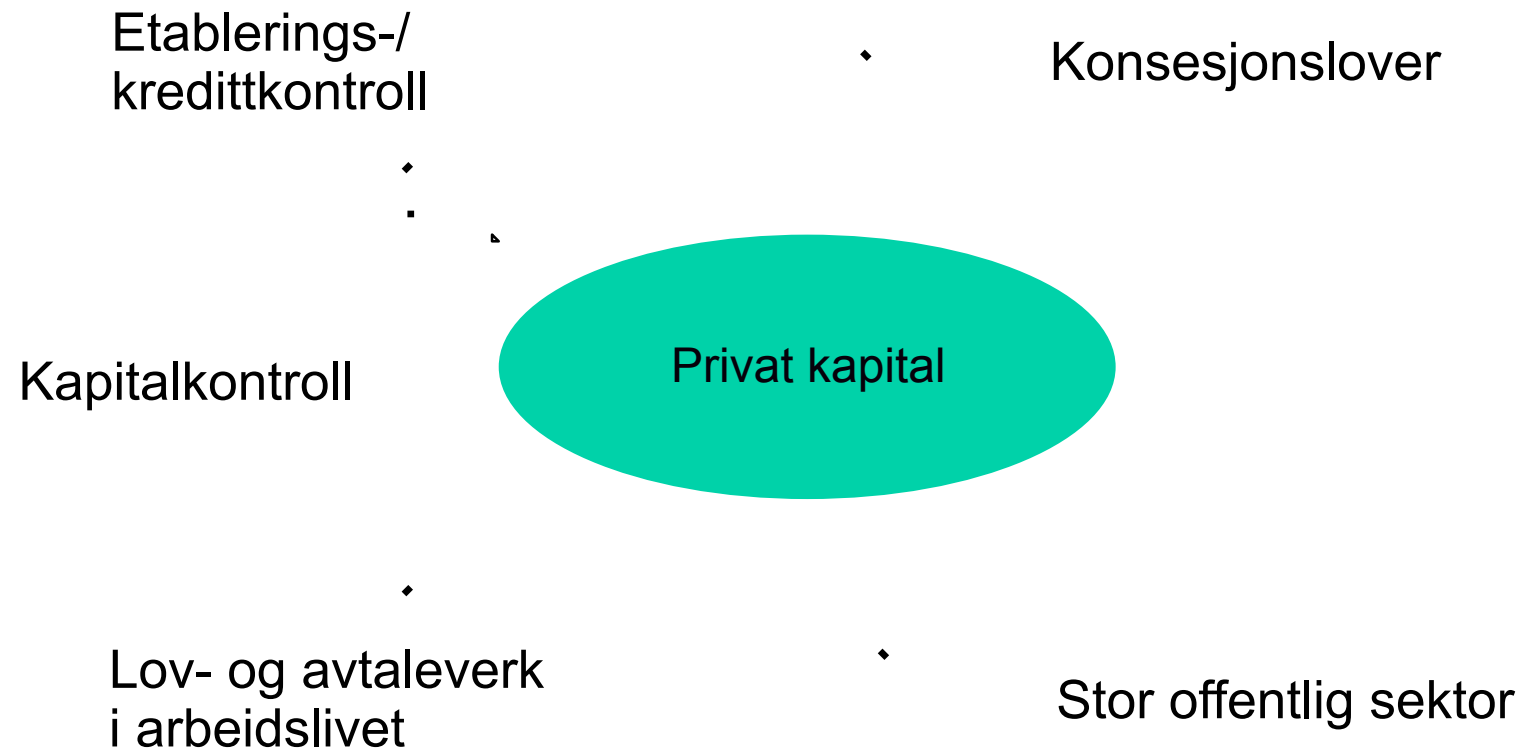
Tøyling av markedskreftene

FOR
VELFERDS
STATEN

Den markedsliberale offensiv

FOR
VELFERDS
STATEN

Den markedsliberale offensiv

Etablerings-/
kredittkontroll

Konsesjonslover

Privat kapital

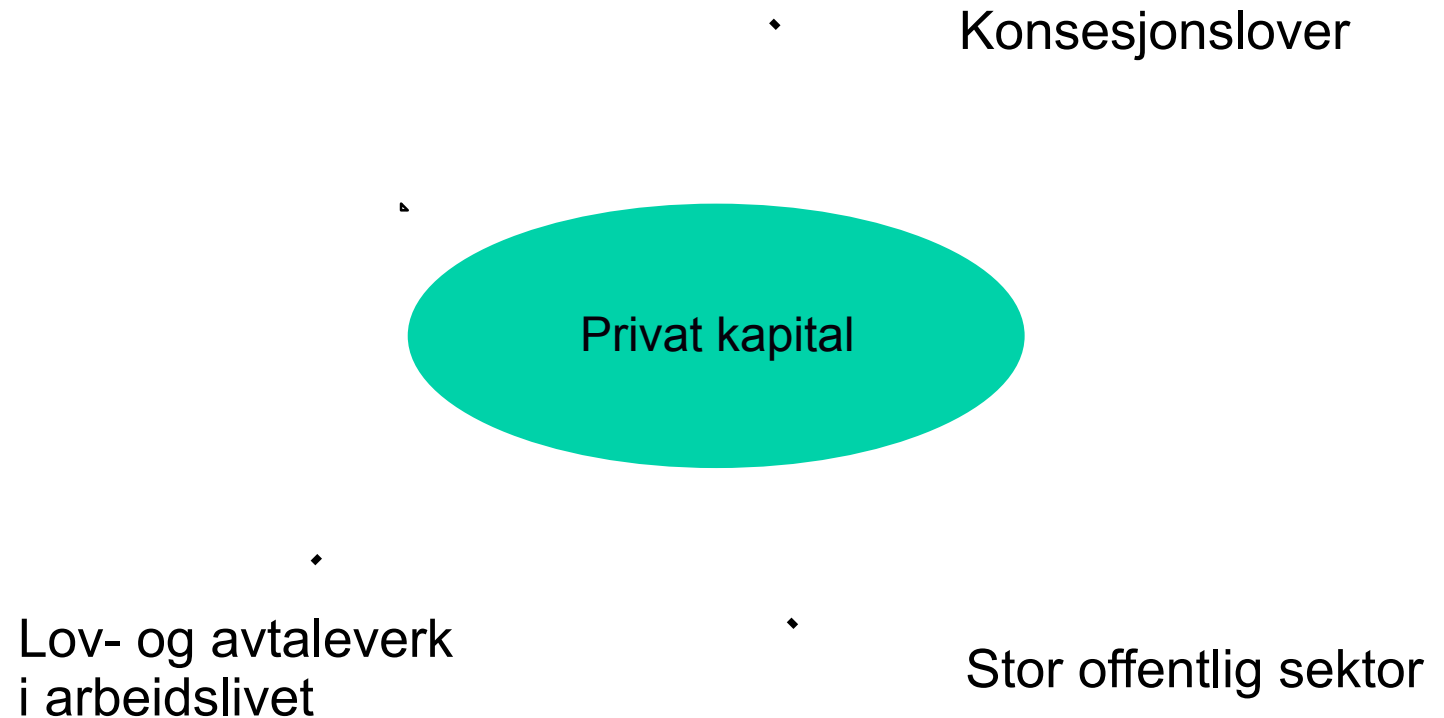
Lov- og avtaleverk
i arbeidslivet

Stor offentlig sektor

FOR
VELFERDS
STATEN

Den markedsliberale offensiv

FOR
VELFERDS
STATEN

Den markedsliberale offensiv

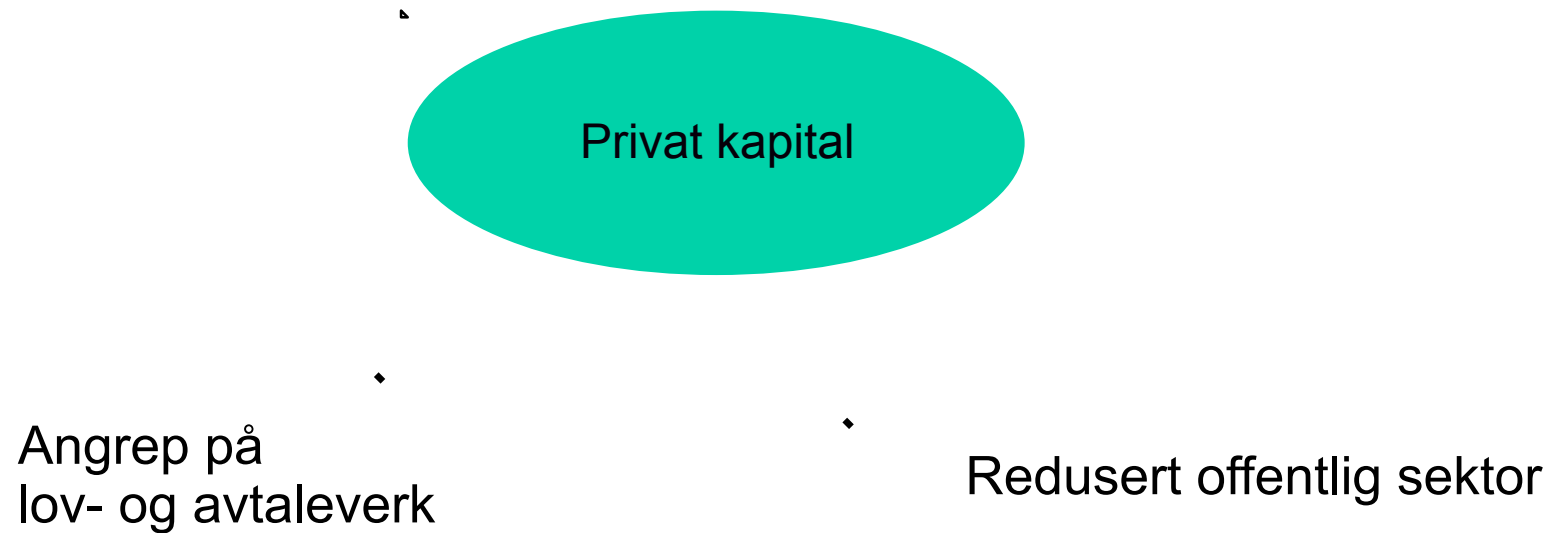
•
•
•
Lov- og avtaleverk
i arbeidslivet

•
•
•
Stor offentlig sektor

FOR
VELFERDS
STATEN

Den markedsliberale offensiv

FOR
VELFERDS
STATEN

Kapitalkontroll og makt

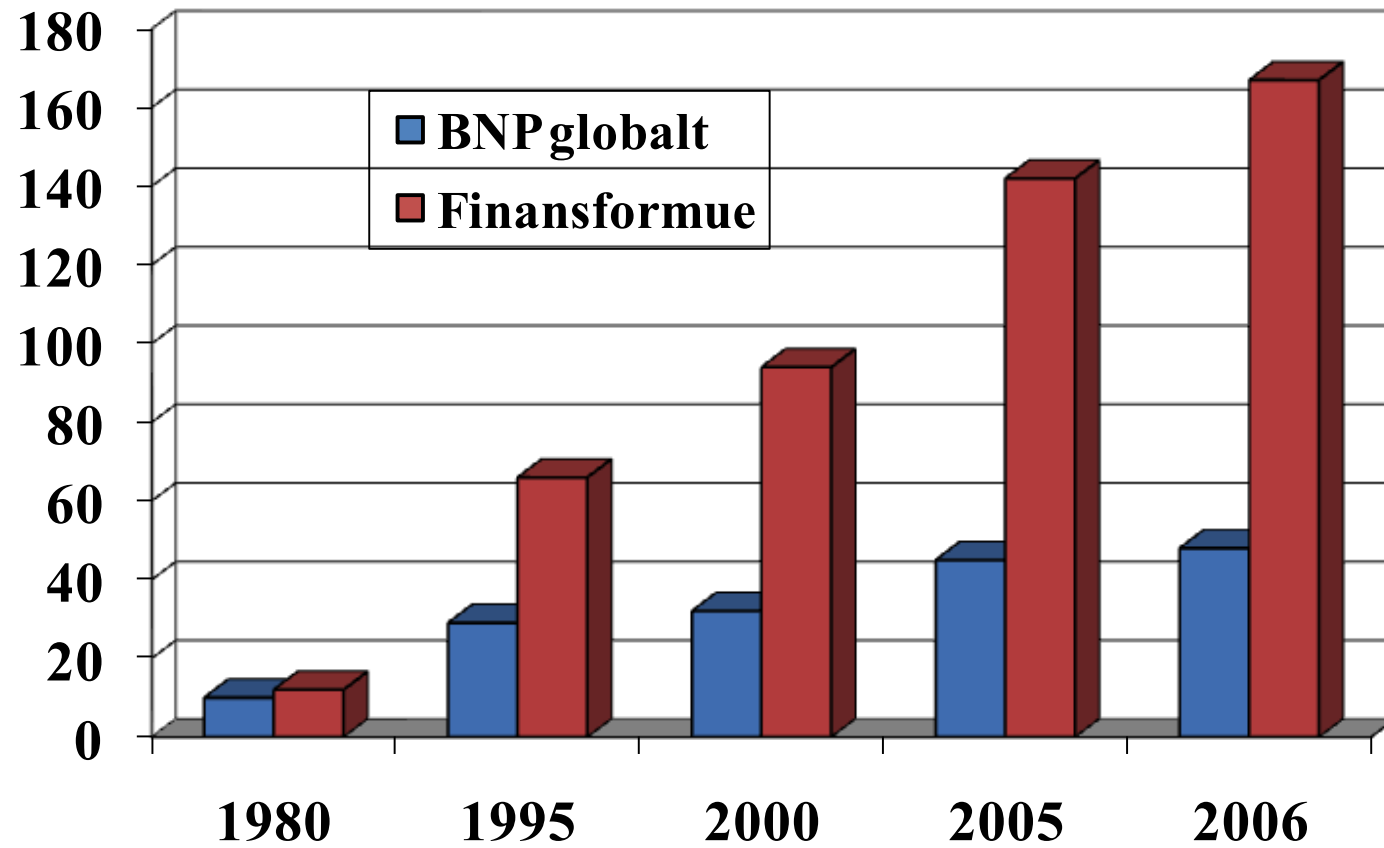
- Avviklingen av kapitalkontrollen er den enkeltbeslutningen som har betydd mest for maktforskyvningen de siste tiårene
- Når kapitalens bevegelighet ikke kan begrenses politisk, må politikken gjøres attraktiv for kapitalen – og demokratisk styring begrenses
- Trusler om kapitalflukt svekker også fagbevegelsen
- Fra politisk styring av økonomien – til at økonomien i økende grad styrer politikken

FOR
VELFERDS
STATEN

Finanskapitalens ekspansjon

Trillioner \$

FOR
VELFERDS
STATEN

Demokrati som barriere

- Overskudd av kapital (finanskapital) på desperat jakt etter profitable investeringer
- Resulterte i finansspekulasjon uten sidestykke og massive angrep på offentlig sektor
- Demokratiske prosesser og institusjoner utgjør en barriere mot kapitalens ekspansjonsbehov
- Den økonomiske krisa benyttes som et påskudd til ytterligere privatisering (eks.: Hellas)
- ‘Globalisering’ ingen naturlov – et resultat av avregulering og kapitalens krisestrategi

FOR
VELFERDS
STATEN

Offentlig kontra privat

Kommunestyret:

- Folkevalgt organ
- Forvalte fellesskapets skattemidler og innbyggernes behov
- Styres ved demokratiske prosesser, innsyn og kontroll

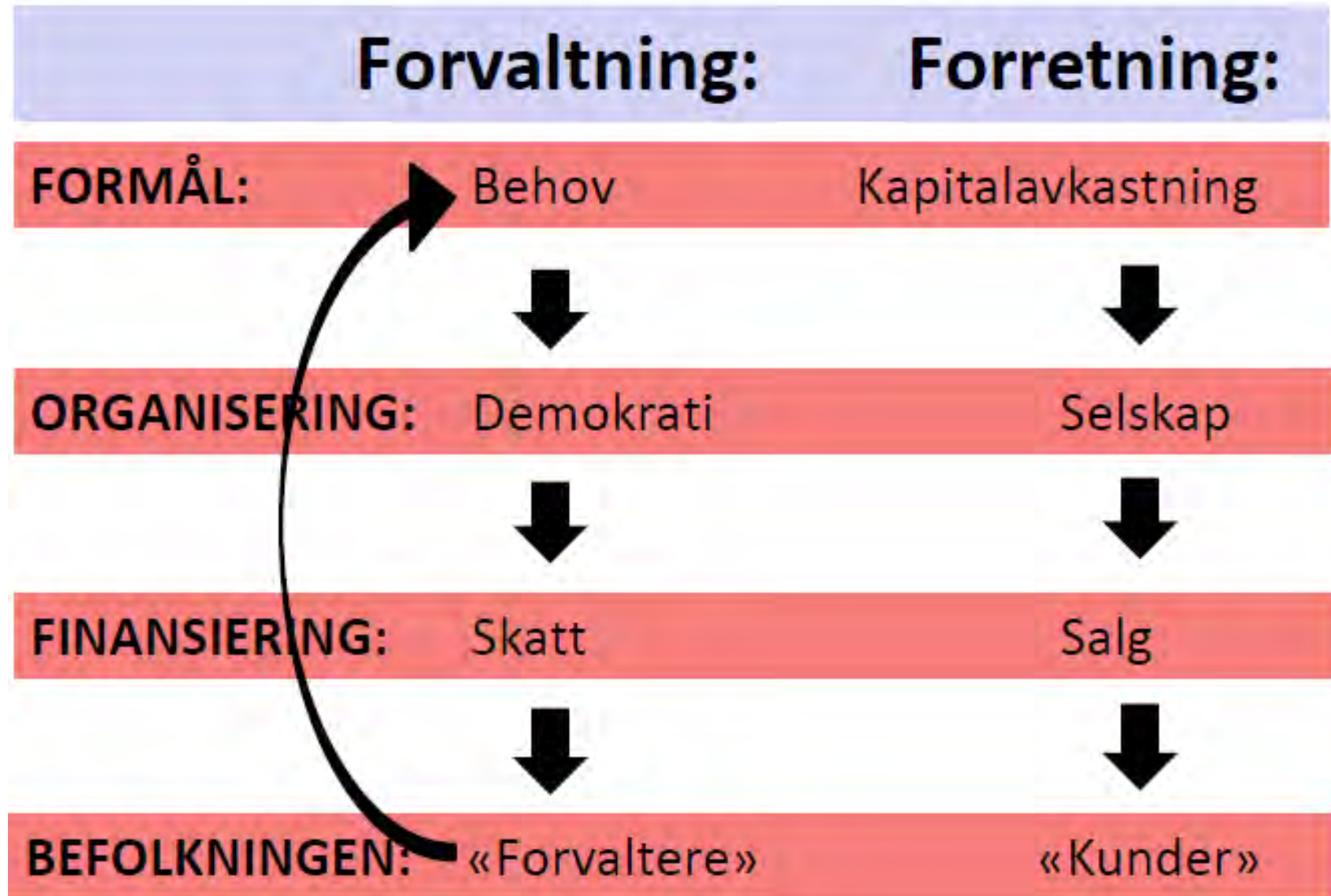
Konsernstyret:

- Utpekt av eierne
- Sikre avkastning på investert kapital
- Styres av lønnsomhetsvalg, pris- og inntjeningsfokus

FOR
VELFERDS
STATEN

Forvaltning eller forretning?

Organisasjon og ledelse

- Organisasjons- og ledelsesformer i det offentlige er avgjørende for demokratisk styring og kontroll
- Utskilling og privatisering avskjærer folkevalgte organer fra direkte innflytelse
- New Public Management begrunnes ofte med at man vil ha «armlengdes avstand» fra politikken
- I realiteten skaper man kvasimarkeder, i tillegg til økt makt til voksende byråkratier
- Bygger på massiv mistillit og skaper stor avmakt

FOR
VELFERDS
STATEN

Overnasjonale avtaler

- Reguleringer og demokratiske organer på lokalt og nasjonalt nivå ses på som barrierer for kapitalens frie bevegelse og dens avkastning
- En vesentlig strategi har blitt å omgå disse «barrierene» gjennom bindende overnasjonale avtaler og (ikke-folkevalgte) institusjoner
- Internasjonale 'handelsavtaler' har fått en sentral rolle i denne strategien (jfr. TISA, TTIP etc.)
- Viktig: «Investor-to-state dispute mechanism»

FOR
VELFERDS
STATEN

I Europa er EU viktigste aktør

- EU har alltid hatt et demokratisk underskudd
- Etter finanskrisa i 2008 er de ikke-demokratiske, autoritære tendensene styrket betraktelig
- En rekke nye pakter og ny lovgivning har gitt formidabel makt til Kommisjonen og Troikaen
- Troikaen (Sentralbanken, Kommisjonen og IMF) har nærmest avsatt og innsatt regjeringer
- Angrepsmål: Velferdsstaten og fagbevegelsen

FOR
VELFERDS
STATEN

EUs avdemokratisering

- Det europeiske semester: Medlemslandenes statsbudsjett til Kommisjonen for 'godkjenning'
- Europlusspakten: En avtale for avregulering, innstramminger og nedskjæringer
- Ny økonomisk styring ('The sixpack'): Innstrammingspolitikk med sanksjonsmidler
- Fiskalpakten: Mer av det samme (ikke del av EU)
- Et stadig mer autoritært EU – samtidig skjerpes motsetningene innad i EU – en farlig mikstur

FOR
VELFERDS
STATEN

Effekter og konsekvenser

- Konsentrasjon og sentralisering av makt til finanskapitalen og multinasjonale selskaper
- Et voksende gap mellom løfter og realiteter bidrar (forståelig nok) til å skape politikerforakt
- Dalende valgdeltakelse (43% ved siste EU-valg)
- Arbeiderbevegelsen har gjennomgått en omfattende avpolitisering og avradikalisering
- Sosial og politisk krise fremmer oppslutningen om høyrepopulisme, fascisme og rasisme

FOR
VELFERDS
STATEN

Forskjellige syn på saken

«Nasjonalstatens tap av makt og innflytelse er kun av det gode. Dermed mister nemlig regjeringene muligheten til å misbruke sin makt ved å vedta for høye skatter og ta opp inflasjonsdrivende gjeld. Det tvinger fram en sunn disiplin.»

(The Economist, 7.10.1995)

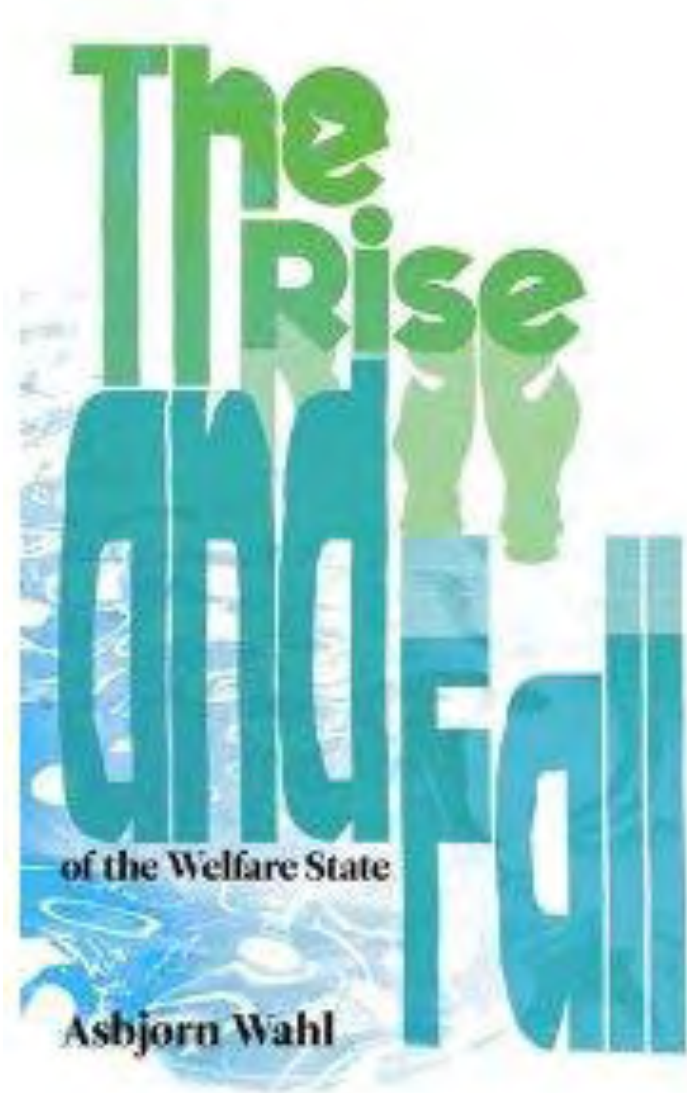

FOR
VELFERDS
STATEN

Noen konklusjoner

- Kapitalismen er inne i en dyp strukturell krise
- Finansialiseringen av økonomien er en del av krisen – et resultat av overproduksjonskrise
- Kapitalen anser politiske reguleringer og demokratiske institusjoner som barrierer
- Mao: Avdemokratisering går hånd i hånd med dagens politikk for å 'løse' kapitalismens krise
- Ville krisepolitikken i Helles overhodet latt seg gjennomføre gjennom demokratiske prosesser?

The Rise and Fall of the Welfare State

In an age of government imposed austerity, and after 30 years of neo-liberal restructuring, the future of the welfare state looks increasingly uncertain.

Asbjørn Wahl offers an accessible analysis of the situation across Europe, identifies the most important challenges and presents practical proposals for combating the assaults on welfare.

Kr 200,-

FOR
VELFERDS
STATEN

For velferdsstaten

Kolstadgata 1, 0652 Oslo

Tlf.: +47 91611312

Hjemmeside: www.velferdsstaten.no

Abonner på elektronisk nyhetsbrev:
aksjon@velferdsstaten.no